

▼ Fedeles híd, Farkas-tanya, Szamos-part

A hagyományos életvitel, és ezzel a hagyományos szakmák a ritkaságok közé fognak tartozni. Kihalóban az általam legférfiasabbnak, legkreatívabbnak számító szakma, az ácsmesterség is.

A kézművesmunka jelenleg drága, az átlagember nem tudja ezt megfizetni. A mostani tendencia az előregyártás. A helyszíni összeszerelés felé tart az építőipar is. Alkalmazkodni kell, ez tud működni az organikus épületek esetében is: erre a ragasztott faszervezetek biztosítják a lehetőséget. Nincs már helyszíni

lapolás, horgolás, csapolás, ma csavaros kötésekkel kell építeni.

Mi nem megyünk messzi földre dolgozni, így az általunk épített házak között, vagy éppen bennük élünk. A házak élete valójában a műszaki átadás után kezdődik. Az épületfenntartás, üzemeltetés önálló szakma. Ekkor szembesülhetünk azzal, hogy a tervezői és kivitelezői nyilatkozatban aláírt mondatok mögött van-e tartalom – gondoljunk csak az OTÉK megfelelő bekezdéseire. Együtt

kopunk, együtt öregszünk a házainkkal. Használat közben láthatja az építész, az építő, hogy mekkora a felelőssége, évtizedekig hat a munkája. Az elsumákol, megoldatlan részek nálunk nem maradnak titokban, ha közöttük élsz, könnyen arcul csaphatnak.

Harminc év alatt számtalan telefonhívást kaptam, amikor beázott a tető, megbontotta a szél a fedést, vagy éppen csőtörés volt, de ébredtem már hajnali kettőkor arra, hogy ég a cipőgyár...

A tűzoltást vezető parancsnok maga mellé vett, és megkérdezte, meddig fog állni az épület, beküldheti-e az embereit. Magam mutattam meg, hol bontható géppel az épület fala anélkül, hogy bárkire ráborulna, mert a tűzoltók nem mehettek be. A hónapokig tartó tűzvizsgálat során nem marasztaltak el, előírások szerint volt megépítve a ház, a tűzcsap is jogszabály szerint volt telepítve, de mégsem volt életszerű. Megtervezhettem, megépíthettem az új gyárépületet is. Az építő sok esetben része lehet a politikai játszmáknak is. Egy-egy polgármesterváltás során, a feljelentések után mi vagyunk a koronatanúk. A harminc év alatt voltam már ügyészségi kihallgatáson is, szerencsére csak tanú maradtam...

Hiszem, hogy ha figyelünk a házainkra, azok megtanítanak a szakmai finomságokra és a lelkiismeretes munkavégzésre is. Azt szeretném, hogy az általam tervezett és épített épületeken tükröződjön a szatmári emberek lelkiülete. Erőt sugárzó, földhöz, természethez kötődő, egyszerűen kiismerhető, befogadó, kissé öntörvényű, konok, de az ég felé tekintő, a Teremtő törvényeit tisztelő.

KALÁKÁZZUNK!

Herczeg Ágnes, Vincze Attila

▼ Oszlopállítás, Bálványos, 2016

A jövőről szeretnénk beszélni, azon tevékenységünkön keresztül, amelyet idetova húsz éve folytatunk, beágyazódva abba a szakmai tevékenységbe, amit a Pagony Táj- és Kertépítész Iroda alapítóiként végzünk, egykorúan a Kós Károly Egyesülés alakulásával. A Fürdő- és Közösségépítő Kalákának van egy csodálatos és vidám része. Ha bárkit megkérdezzük, aki részt vett egy ilyen közösségi élményben, hogy miért kaláka, a válasz csupán ennyi: mert kalákázni jó! Miért is jó kalákázni, és mi lehet annak a titka, hogy nem fogy el az a fiatal, folyamatosan változó csapat, amely évről évre jelentkezik az önkéntes munkára? Az idei kalákáink rövid beszámolójából kitűnik, hogy néhány éve már nem csak Székelyföldre és Magyarországon járunk. Idén a Vajdaságban két alkalommal, a Felvidéken egy kaláka keretében folytattuk a múlt évben elkezdett munkát, míg a klasszikus nagy kaláka természetesen Erdélyben zajlott, Homoródkarácsonyfalván, ahol már éveken ezelőtt is dolgoztunk. Hogy miért tértünk ide vissza? Ez elsősorban a tájépítéssel mint élő, eleven, állandóan változó organizmussal függ össze. A táj csak szerves lehet, több okból kifolyólag. Még ha belekerülnek épített elemek is,

hiszen a tájak a természet és az ember együttműködéséből születnek, folyamatosan alakulnak. A születés és az elmúlás egybefoglaltatik. Sokszor hívnak telefonon, hogy eltűnt egy általunk megépített fürdő. Azok a történetek azonban nem múltak el nyomtalanul, amelyeket a kalákában részt vevők átéltek. A kalákások életútját követve azt látom, hogy a tapasztalataikat magukkal viszik a saját életvitelükbe, életfelfogásukba. A kaláka kialakulása legalább annyira kapcsolódik a Kós Károly Egyesüléshez, mint a mi szakmai ambícióinkhoz, hiszen egy térségfejlesztési munkából indult. Bebizonyosodott számomra, hogy hiába készültünk térségekre tanulmányokat, arculati terveket, csak az érvényesül a tájban, ami az ott élő közösség tudatába is beépül. Ezt a látom a táj, a természeti örökség egyetlen lehetséges útjának, mely folyamat sok esetben, és a mai sikerorientált világban nehezen felfogható, lassú folyamat. Az Ertsey Attila által felvázolt jelen- és jövőkép is ezt támasztja alá. Mégis azt gondolom, hogy ha beszélhetünk paradigmaváltásról, akkor ezeken a kalákákon ez megtörténik. A kalákában részt vevő tájépítésszek, építészhallgatók, vándorok segítségével és

▲ Csoportkép a kész alkotások előtt

közreműködésével nemcsak a környezet, hanem valami láthatatlan is átalakul. A jövőben sokat halljuk majd az ökológiai krízis, az ökológiai katasztrófa kifejezéseket frázisként, riogatásként, miközben azt gondolom, hogy bennünk kell felébrednie az érzékenységnek arra nézve, milyen módon viszonyulunk a természethez, a környezetünkhöz, a helyhez, aminek van szelleme. Tehát van valami köztünk és a közöttünk lévő térben, ami nem materiális, és attól válik élővé, ha mi aktivizáljuk, úgy, hogy együtt vagyunk, és együtt dolgozunk. Megfogadva a mesterek tanácsát, Makovecz Imre intését, hogy ne beszéljünk annyit, hanem cselekedjünk. Mi ennek láttunk neki. A kalákák középpontjában benne van az alkotás, a fizikai munka, de legalább annyira fontosak az esti beszélgetések, magas szellemi értékű előadások. A kalákákon folyó szellemi munkát azért tartom fontosnak, mert az egyetemen, ahol százhusz tájépítész hallgató kezd el tanulmányait, más a helyzet. Nagyon örülünk, hogy ennyi fiatal érdekelt a tájépítéssel, és megpróbáljuk átadni a természet és a táj szeretetét és tudását. De amikor belép az ember egy nagy előadóterembe, akkor száz mobiltelefonnal, száz laptoppal, három szendviccsel, és fejenként egy kávéval találkozik... Így nagyon nehéz, szinte színészi képesség és erős szellemi jelenlét kell ahhoz, hogy bármit is intellektuálisan át tudjunk adni a fiataljainknak. A kalákában ezt soha nem tapasztalom: tíz-tizenkét óra sárdagasztás után is izgalmas kérdések merülnek fel bennük. Ha a jövőre tekintek, akkor azt gondolom, hogy lesz kaláka, ennek egyetlen alapfeltevétele, hogy nem szerveződjünk merev jogi keretek köré. A kaláka adománypénzből jön létre, és politikamentes. Ez nem azt jelenti, hogy nem gondolkodunk, és nem beszélünk társadalmi kérdésekről, hanem hogy egy szabad szellemi közeget tudunk saját magunk között létrehozni, mindenféle manipuláció nélkül. A felvetített képek magukért beszélnek. A kalákáknak az is az öröme, hogy – bár eljövünk ezekből a közösségekből – az élmény, amit együtt átélünk, mindenkiben

sokáig eleven marad. A helyi közösséget ez a tapasztalat tovább vezeti abba az együttműködésbe, aminek a hiánya eredményezi mindazt, amiről Ertsey Attila előadásában szól. Van és felmérhető az ökológiai egyensúlyvesztés, ezt nem nevezném azért katasztrófának, a szociális élet azonban annál inkább katasztrófális állapotban van. Mondhatjuk, hogy beteg. Ha a szociális életbe nem teszünk bele gyógyító impulzusokat, akkor nem lesz jövőnk. Ezt nem magunknak építjük, hanem az utánunk jövő generációknak kell azt a tapasztalatot átadni, hogy van értelme alkotómunkát folytatni, összeülni, nemcsak pénzért dolgozni, hanem ideáért is. Hogy legyenek ideáink, és ezek az ideák kapcsolatban legyenek azzal a magasabb világgal, aminek a megismerésére kell ösztönöznünk a fiataljainkat. Tehát önmagunk és a világ megismerése nélkül nem tud

megújulni társadalmunk. A kalákamozgalmom önmagában alakuló és fejlődő sorstörténettel rendelkezik, és a tájhoz, a Kárpát-medencéhez való tartozásnak is egy kimondott, nem propagált megnyilvánulása. Remélhetőleg jövőre vagy azt követően eljutunk Kárpátjára is. Idén nyáron történt, hogy éppen Marosvásárhelyre vittem az előadóinkat. A repülőtéren ott állt Pál István Szalonna. Kérdeztem, nem jön-e közénk, nekünk zenélni. Mondta, hogy nagyon fáradt, de szívesen látnak minket kalákába. Ez már régi álmunk, így reméljük, hogy összegyűjtünk annyi pénzt, municiót, hogy tudunk segíteni ott élő testvéreinknek, akik nehéz körülmények között őrzik a Kárpát-medence lelkét, szellemi összetartozásunk hitét.

Fűzépítő kalákák

A kalákák speciális formája a fűzépítő kaláka. Képeit nemcsak azért hoztuk ide, hogy a közös együttlétekre emlékezzünk, hanem azért is, hogy megmutathassuk, a fűzépítészet nemcsak a múlt, hanem a jövő szempontjából is fontos. Az élővel való építkezés elsősorban a tájépítészet feladata, viszont arra szeretnélek biztatni benneteket, hogy bátran, szabadon és vadul használjátok a

növényeket minden építés során. Ez az a terület, ahol a természet, az építészet és a művészet összetalálkozik. Ez az a hely, ahol nem kiszámítható a jövő, és ebben a kiszámíthatatlanságban olyan potenciál van, amit meg kell ragadni. Lehetőséget kell adni a tévedésre magunknak, és lehetőséget kell adni a természetnek arra, hogy az általunk megfogalmazott gondolatot, eszmét megpróbálja tovább alkotni. Így a legfontosabb üzenetem a számotokra, hogy alkossatok közösen a természettel.

„Mikó az Isten az embőrt megtörömtette, agyagból megformálta, majd neki támasztotta a sövénynek. De ki fonta a sövényt?”

A kalákák során három országban, 46 helyszínen 55 tábort szerveztünk, 617 tábort napot töltöttünk el. 7720 köbméter faanyagot, 1560 folyóméter kenderkötelet, 1128 mázsa fűzfaveszőt, 1540 köbméter gyógyvizet, 6700 köbméter sört építettünk be. A kalákamozgalmunkba beszervezett önkéntesek száma 2200 fő, a helyieket is beleértve majdnem 5000 fő volt. Ezt szorozzuk be kettővel, mindenkinek két keze van, és legalább négygel, mert mindenkinek van egy családja.

▲ Magyarokanizsa, 2016

ÉLŐ ÉPÍTÉSZET TOKAJ-HEGYALJÁN

Salamon Ferenc

▼ Disznókő-dűlő

A tokaji borászok szerint minden a szőlőben dől el, a préselés, szűrés, erjesztés csak segíti a fürtben lévő adottságokat megjeleníteni vagy elrontani a borban. A szőlő gyökere lekúszik akár 50 méter mélyre, levele a nap felé fordul, egyesíti magában Hegyalja jellemzőit: a talaj és a különféle kőzetek ásványi anyagait, a nap erejét, a tavaszi párában kialakuló botrytis gomba alakította aszúszemeket. A tokaji borban ezt a három, helyhez kötött esszenciát, a csak erre a tájra jellemző adottságokat akarják megjeleníteni, nem a messziről hozott divatokat. Minden erőfeszítés arra irányul, hogy a szőlőszemben sűrűsödő hegyaljai jellegzetesség a borban is benne maradjon. A technológia, a világtrendek is csak ezt a fő célt segítik.

A szőlőtöke összeköti az eget és a földet. Az építészet szerepe is ilyen egyszerű lenne Hegyalján: az itt megtalálható legmélyebb, legősibb kultúrát felfedezni, magas rangú szellemi szintre emelni, és megtüzdelni egy saját, emberi ízzel, mint a botrytis a szőlőszemet. Az építészeti trendek, a modernnek mondott életvitel csak annyira jelenik meg jó esetben egy házban, amennyire természetes, hogy nem teknőben mosunk, hanem mosógéppel.

„A régi korok emberei szólnak hozzánk a kúriákból, csűrökből, az ő kezük nyomát látjuk a faragott kövekben, a lágy boltozatokban. Védjük és restauráljuk ezeket a házakat, mert ugyanolyan szenvedélyvel és jókedvvel építették azokat, mint ahogy mi kezdünk izgalmas tervezési feladatunkba. Ha nem becsüljük eleink munkáját, vajon a miénket becsülni fogja-e valaki a későbbi korokban? Új épületeinket is úgy szeretnénk megtervezni, hogy a magyar kultúra folyamatának szerves részei legyenek, hiszen tudjuk, hogy egyszerre vagyunk eleinknek a jövő, társainknak a jelen, és nem is oly sokára a múlt építészetét létrehozók.”

Bodonyi Csaba meghatározása szerint a modern építészet három ága egymás mellett létezik: organikus modern, regionalista modern, és internationalista modern. Az elmúlt több mint

harminc évből bemutatott épületek az első két kategóriát követik, művelik, a modern építészetnek – ne felejtjük el modernnek nevezni – organikus és regionalista ágát.

„Él az az építészeti gondolkodásmód, amely részben Frank Lloyd Wright szellemi inspirációja, részben Rudolf Steiner tevékenysége, és nagy részben pedig az öreg, szellemileg nagy hatalmú magyar nép impulzusa alapján született. (...)”

A szerves építészet nem hajlandó a gazdasági és katonapolitikai megfontolásokat magáévá tenni, hanem megkísérel egy tisztán emberi, egy természetes emberi történelmi tudatból kiindulni. Megpróbálja kiheverni azt a súlyos kudarcot, amelyet Európa átélt. Ebben a szerves építészeti gondolkodásban a nemzeti identitásból, az ősi történelemből, valamint egy optimista jövőképből indulunk ki. (...) Mi hiszünk ebben az

▲ Dobogó pincészet, Tokaj. Építész: Bodonyi Csaba